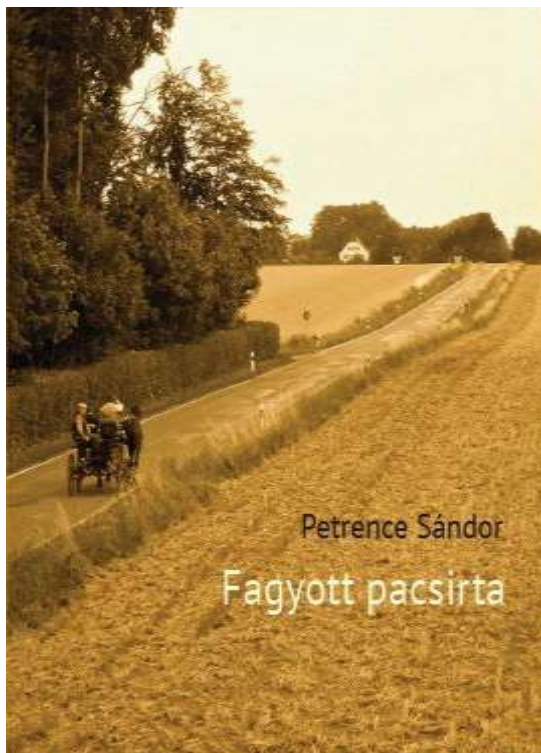

Kántás Balázs

Az álnépiességtől a metrikai bravúrokig avagy több, mint irodalmi poén?

Érdekes helyzetben van az a kritikus, aki – bármennyire is humoros irodalmi megnyilvánulásról van szó, természetesen a kellő komolysággal – érvényes állításokat akar tenni egy olyan szerző művéről, aki valójában nem létezik. Egy magát egyelőre megnevezni nem kívánó kortárs költő frappáns irodalmi vállalkozásra szánta el magát: megteremtette irodalmi alteregóját. Petrence Sándor kortárs álnépi költő fiktív, ugyanakkor valamennyire mégis valós kispocsolysági (természetesen ez a falu sem létezik a valóságban) paraszt bácsi, azaz saját szóhasználatával mező gazdasági vállalkozó versei a 2013-as könyvhétre meg is jelentek a Prae.hu gondozásában, *Fagyott pacsirta* címen.

A Petrence-jelenség (?) persze korántsem előzmény nélküli a magyar irodalomban. Gondoljunk csak a nem is olyan távoli múltban Parti Nagy Lajos női alteregójára, Sárbogárdi Jolánra (akinek fiktív leveléből egy részlet egyébként a *Fagyott pacsirta* hátlapszövegéül is

szolgál), vagy a Petőcz András által számos folyóirat-publikációtól egészen egy kötet erejéig életre hívott fikatív, ugyanakkor az irodalmár szakma számára egy ideig egészen valósnak ható fiatal költő, Mecseki Rita Eszter esetére. Maga a cím is lehet utalás Parti Nagy Lajos *A fagyott kutya lába* című novelláskötetére. A névválasztás sem véletlen, hiszen Petőfi Sándor volt az, aki a magyar műköltészetben talán először valósította meg sikeresen a népies regiszter természetes, nem pedig láthatóan konstruált használatát. Mikor a szerző ravasz módon kiötölte alteregóját, erre is bizonyára gondja volt.

A fikatív szerzői életrajzhoz a kötetben fikatív kronológia is társul. Petrence Sándor keletkezési sorrendben adja közre álnépies kútteményeit, kezdve korai verseivel, mejeket rencerint hajnalba írt. Ezeket követik az „öreg” népi költő, író házasságrú írott versei, majd a további versek, illetve végül a kései versek, melyeket Petrence Sándor elég kísűn írt. Összességében a kötet verseit olvasva az a benyomásunk támadhat: te jó ég, mekkora irodalmi poén az, amelyet éppen a kezűnkben tartunk!

Vágó kíp

Levágтам a kakast,

levágтам a tyukot,

levágтам a disznyót,

azír ijen nyugodt

levágтам a lót is,

de aszt víletlenül,

na edd a lólevest,

mielőtt még kihűl.

Hát ilyen, olykor nem csupán álnépies, népdalszerű, s mindezzel együtt verstani virtuozitásról számot adó, hanem szürrealitásba átcsapó versszövegekkel találkozhatunk rögtön a kötet elején. A Petrence-versek főként komikus-ironikus helyzetdalok, illetve jórészt ál-tájversek, melyek első olvasásra tűnhetnek ugyan öncélú, helyenként talán erőltetett irodalmári humorizálásnak. Ugyanakkor e nyelvi bravúrokkal teli költemények mélyebb olvasatot is lehetővé tesznek az irónia alakzata felől. Egyik erényük, hogy a szereplőira tradíciójának és a mára avíttasnak, idejétmúltnak ható népi(es) költészet játékba hozásán túl rávilágítanak azokra a sztereotípiákra is, amelyek főként a városi értelmiség körében talán még ma is élnek a vidéki emberekről.

Petrence Sándor nyelvjárásban ír/beszél, helyesírása és tájszólása következetlen, nyelve olyan idiolektus, melyet még utánozni is nehéz. Egyéni nyelvhasználattal világít rá a sztereotípiákra, lévén voltaképpen maga sem más, mint ezekből a sztereotípiákból megalkotott, ugyanakkor leleményesen továbbgondolt irodalmi figura.

Rózsikám

Hej ha az ín Rózsikám viszont szeretne

A szárazkenyír már akkor sem kellene

A kecske sem mán ellene

Nem símogatna már a tavasz szellete

Tulajdonképpen le vagy szarva Rózsikám

– írja az álnépi költő feleségének (feltehetőleg még a házasság előtt). A következetlen, álképzetlen helyesírás sem csupán a költői alteregó vidékiségre és műveletlenségére utal, mind az álnépies hangütés, mind pedig a szellemesen megkonstruált íráskép egyúttal eszünkbe juttathatja a régi magyar irodalom korszakát, amikor még nem létezett egységes magyar helyesírás. A Petrence-verseknek, bármennyire is humoros és szórakoztató irodalmi alkotások, a teszem azt Balassi korabeli régi magyar irodalmi nép- és műköltészeti alkotások tulajdonképpen pretextusai.

A szerkesztőknek írott Petrence Sándor-levelek, ez az álfilológiai szövegalkotás ugyancsak figyelemre méltóan frappáns irodalmi megnyilvánulás az egyelőre inkognitóban bujkáló szerző részéről. E levelek kötetben való közlése előbbé teszik a figurát, már-már az a benyomásunk támadhat, mintha „Sanyi bá” valóban létezne és hozzánk szólna, ezáltal pedig a kötet elrugaszkodik a pusztán öncélú költői „marhaskodás” kategóriájától, sokkal magasabb szintre emelkedve annál.

Drága Komám'!

Hogy-eál naccerü újj míveim el-óvasással? Csak azír kérdezem hogy, ne-e kűdgyek míg. Mer van ám most elég, mint libafosztóban egy negy rakás szípújmíves kűttemínyeim, hogy belísajdul a gyönyörtű az emberben az öröm-könnyei! Nagy szeretette' idvezejje lelless jó baráttya innít Kispocsolyság kössígbű.

– olvashatjuk Petrence Sándor az Alföld szerkesztőjének írott egyik levelét. Ezek a fiktív személy nevében írott valós levelek színesítik a kötet amúgy is egyéni irodalmi humorát, s egyúttal a perszóna keletkezéstörténetére is rávilágítanak. Olykor szerkesztői válaszokat is olvashatunk. Olybá tűnik, a legtöbb folyóirat-szerkesztő értette az igényes tréfát, melyet annyira szellemes és egyéni kezdeményezésnek tartott, hogy le is közölte Petrence Sándor verseit. Talán a háttérben ólálkodó, az „Öreg” figuráját kiagyaló szerző maga sem gondolta volna az elején, hogy alteregója ennyire felkelti a szakma egy részének érdeklődését, s hogy a végén Petrence Sándornak megjelenik az „első” (?) verseskötete.

S mindezzel együtt persze óhatatlanul felmerül a kérdés: mekkora esztétikai értékkel bír tulajdonképpen a *Fagyott pacsirta* című kötet? Több-e ez, mint egy frappáns irodalmi poén, amelyen jól lehet röhögni, aztán megfélekedni róla? Bár poénnak kétségkívül poén, talán a mostanság amúgy meglehetősen pesszimista kortárs magyar költészet egyik legjobb poénja az utóbbi években, úgy gondolom, valamivel azért több is. A szerzőnek kétségtelenül nem Petrence Sándor álnépies verseskötete lesz élete fő műve. Azonban a lehetőségeket, amelyeket egy ilyen humoros irodalmi megnyilvánulás nyújthat, a kötet a lehető legjobban kihasználta. Van itt minden, ami csak kell ahhoz, hogy egy eleve humorosnak szánt irodalmi alkotáson jól szórakozhasson a mindenkori olvasó: a hagyományok és sztereotípiák kipellengérezése, töménytelen intertextualitás és irónia, sokszorosán áttételes értelmezési lehetőségek, kivételes nyelv- és formakultúra, bravúros irodalmi játék azzal, hogyan is tud kibújni a költő a bőréből? A magát egyelőre a közönség előtt felfedni nem akaró költő összességében jól megkonstruálta lírai alteregóját, s talán a lehető legtöbbet hozta ki a humoros, posztmodern szereplő által felkínált eszköztárból. A *Fagyott pacsirta* jó lehetőség volt egy szerzőnek arra, hogy ebben a műfajban is kipróbálja magát, s a költői nyelv invenciózus használta remek szakmai gyakorlat lehet arra is, hogy a későbbiekben sokkal komolyabb költemények is kikerüljenek a keze alól.